

MAGYAR HÁZ

Írta: Halis István

Néhány év előtt a régi parasztházakat vizsgálhattuk Kanizsa városában a balatoni múzeum titkárával. A jellegzetes magyar házakat szándékoztunk legalább fényképben megőrizni. Mert ezek a régi épületek már tűnőfélben vannak. Pár év múlva nyomuk sem lesz.

A Petőfi-úton találtunk egyet. Kettős nagy udvara van. Az utcáról két kapu vezet be: egyik a gazdasági udvarba, másik a lakóház udvarára. Maga a ház kicsiny. Teteje zsúppal födött, gerendás szobáinak földes az alja.

A kis ház előtt az udvarban akkora eperfa áll, amilyen nagy talán nincsen sehol se. Az utca felől parányi virágos kert. Most lécs a kerítése, de gyermekkoromban még palánkkal volt kerítve.

Andri György uram háza ez.

Andriék a legrégebbi „pógár”-család Kanizsán. A kanizsai lakosokat valamikor így különböztették meg: „Ez búger (= Burger), ez meg pógár.” A buger német volt és mesterember, a pógár pedig magyar és „gazda-ember”. A történeti adatok szerint az Andri-család már négyszáz esztendőnél régebben lakik e városban s a még meglevők közt az egyedüli, mely a török basák uralkodását is végig élte.

Különben pedig a béna Vlahinyáné (kinek minden tagját megbénította a vénség, csupán a nyelve tartotta meg régi erejét) azt mesélte, hogy valamikor réges-régen az Andriak „igen nyakas pogányok voltak”.

Az Andri-ház elüt minden formától, melyet eddig láttunk. Sokat gondolkozunk jellegén, de hiába.

Befordulunk hát a gazdához, hátha útbaigazít.

Nálunk a régi polgárok züllenek. Nyomja őket a megváltozott élet, sőt amióta a sok „gyütt-ment” (kik nem a földjük után élnek, mint más becsületes ember) kiszorította őket a városi képviselő-testületből, azóta már a polgármester úr se barátkozik velük.

Andri György maga is kivesző alak már. Nyolevannégy éves, de a haja meg a bajsza tömött és alig szürkül. Nyáron gatyában jár, télen hosszú bundában. Fején báránybőrsipkát visel az év minden szakában. Alakja magas, erőteljes. Kissé tokás arcán önbizalom ömlik el, de hányivetiségnek vagy toladásnak nyoma sincs nála.

Az ember rögtön tisztában van azzal, hogy igazi faj-magyar áll szemben.

Egyszeriben megérti mit akarunk. Szívesen megmutogat mindent. A nagy telek két részre van elkerítve: egyikben a ház áll, másikban a gazdasági épületek: egy istálló, meg egy szénaspajta. A gazdasági épületeknek hátat fordít a lakóház. A házban az első szoba a vendégház. (Az utca felé néző két ablakkal.) Közül van a konyha. Azután jön a rendes lakószoba. Nyitott folyosóról nyílik valamennyi ajtó.

Kérdezem György bátyánkat:

– Tudja-e, ki építette a házat?

– Hogyne tudnám! Az öregapám építette, amikor megházasodott. Szépapám adta neki ezt a három holdból álló telket. Egy harmadát udvarnak hagyták, a többi megmaradt belsőségnek.

E tökéletes fölvilágosítás után azt kérdeztem:

– Mikor történt a ház építése?

György bátyánk megfelelt erre is.

– Had lám, hány esztendeje is lehet? Az öregapám akkor halt meg, mikor én tíz esztendő voltam. Annak most hetvennégy esztendeje. Házasságban élt az öreg negyvenkilenc esztendeig, mert emlékezem, hogy egy esztendő múlva aranyvendégséget akart tartani.

– Akkor százhuszonhárom éve áll a ház – szoltam közbe. (Könnyű volt az adatokból kiszámítani.)

– Annyi lesz! – erősítette Gyuri bácsi.

Én pedig tovább tudakolóztam. Hátha egyebekre is útbaigazítást nyerhetnénk? Hisz a magyar paraszt értelmessége bámulatos. Egyenest azt kérdeztem:

– Tudja-e mi az oka, hogy a gazdasági épületeknek hátat fordít a lakóház?

A gazda egyszeriben megmondta, ami fölött mink annyit törtük a fejünket hasztalanul. Azt felelte:

– Mert másképp a cselédek betátogatnának az ember szájába!

Imhol az építkezés nyitja! A ház jellegében a jómódú polgár büszkesége nyilvánul; a magyar parasztnak veleszületett keleti dölyfössége.

Miután pedig ittunk pár pohárral „abból az áldott termésből, amikor még nem volt fillokszera”, eljöttünk Gyuri bátyánktól, illendően kezét fogván vele és megköszönvén szívességét.

De az én gondolataim ezután is föl-fölkeresték Andri György alakját.

*

A múlt napokban valami hivatalos dologban hozzám jött Andri Györgynek egyik veje: Sántiván Laci. Kérdezősködtem az ipa felől.

Sántiván bejelentette, hogy Andri György meghalt a nyáron és beszélgetés közben elmondta a Jóska gyerek történetét. Andri Györgynek egy fia volt és négy leánya. A fiú az a bizonyos Jóska gyerek. (Persze „a gyerek” már a negyvenesbe jár.)

Jóska története, mely hozzá tartozik a ház jellegéhez, a következő:

Abban az időben, mikor azt hittük, hogy a magyar nép már annyira művelt, miképp semmire sincs sürgősebb szüksége a polgári iskolánál, Kanizsa városa is épített polgári iskolát.

Azonban a pompás iskola és a jeles tanítók dacára diákok nem igen jelentkeztek. Tehát szép szóval kellett biztatni a családapákat, hogy beírassák csemetéiket. A polgármester elhívatta Andri Györgyöt a városházára és azt mondta neki:

– A Jóska gyereket be kell adni a polgári iskolába! Mert ezt az iskolát a város azért állította, hogy legyen hova járni a gazdaemberek fiainak!

Andri György mindjárt beleegyezett. Azt mondta:

– Ha a polgármester úr úgy gondolja jónak, hát legyen úgy!

Így került be Jóska a polgári iskolába, hol mindent megtanult, csak azt nem, hogyan kell megélni.

Az osztályok elvégzése után otthon maradt Jóska és várta, hogy most mi lesz? A paraszti dolog már nem állt kezére. Elnézegette, hogyan jönnek egymás után a szép napok és a zivataros idők. Eluntában néha hegedülgetett. Ezt is az iskolába tanulta.

Az apa nem bánta. Tegyen a gyermek, amit akar. Majd csak megél valahogyan.

Hanem a Jóska gyermek egyszer csak tudatára jött, hogy valamit dolgoznia kellene, mert maholnap emberszámba veszik. Szívesen írkokoskodott volna, mert elég szépen írt, csak hogy senki se kérte föl rá. Jóska pedig szégyenlette magát kínálgatni.

Végre a nehéz csomót megoldotta Jóska: beállt inasnak a szomszéd csizmadiához. Rövidesen megtanulta a mesterséget, azután elvándorolt szülővárosából. Néha-néha levelet küldött egyik-másik városból (persze mindig kellett neki néhány forint), de haza nem jött.

Több esztendei kóborlás után egyszer csak itthon termett a Jóska gyerek. Házasodni akart és kérte szülői beleegyezését.

– Hát jól van! Hiszen magadnak házasodol! – egyezett bele az apa.

Igen ám, de ekkor meg azzal állott elő Jóska, hogy a menyasszonya luteránus.

Erre a vallomásra Andri György összehúzta ugyan bozontos szemöldökét, de egyébként a magyar paraszt szokásos nyugodtságával felelte:

– Hát akkor nem egyezem bele a házasságba! Még csak az kellene, hogy olyan személy keveredjék a családomba!

Jóska tudta, hogy az apa szava meg nem másítható. Látszólag megnyugodott. Másnap reggel azonban megint odaállott apja elé, kezét csókolt neki és elbúcsúzott. Újra vándorútra ment.

Néhány hónap múlva levél jött Pozsonyból Andri Györgynek. A Jóska gyerek megírta, hogy megházasodott. Csak a szülőinek bocsánata hiányzik teljes boldogságához.

A levélre az anya meg a leányok sírtak egy kicsit, – Andri György pedig csupán annyit mondott:

– Azután a Jóska nevét én előttem többet ne említse senki!

A családfő szavának olyan hatalma volt a háznép fölött, mint a régi pátriárkák idejében. Jóskáról nem esett szó többé.

Elmúlt vagy tíz év, mikor megint levél érkezett a Jóska gyerektől. Azt írta, hogy az Isten megáldotta két fiúval (egyik a Gyurica nevet viseli) s ezek jövőjéről szeretne gondoskodni. Kéri szülőit, küldjenek háromezer pengőt. Ezért lemond minden jussáról. A pénzt befekteti a mesterségbe, hogy több legyen a jövedelem.

Ő maga nem fog haza menni, mert tudja, hogy megvonták tőle a szülői szeretetet, de mégis kéri őket – különösen az anyját – hogy bocsássanak meg neki.

A levél elolvasása után Andri György nyugodtan mondta:

– Egy fillért se adok az ebhitűnek!

Ezzel az apa elintézte a dolgot.

Csakhogy az anya nem adta föl a reményt, bár tudta, hogy az ura nem másítja meg a kimondott szót.

Egyik este Andri Györgynek azt mondja a felesége:

– Eladom a házamat (az asszonymagának is volt egy háza a Magyar-utcában, melyet valamikor az apjától örökölt) és a háromezer forintot kiadom!

Azt nem említette, hogy kinek adja ki.

Andri György uram nagyon meglepődik a függelem-sértés miatt, de azért oda se fordul az asszony felé. Jó darabig hallgat. Végre csak úgy odavetőleg mondja:

– A tied a ház, nincs beleszólásom!

Az apa beszéde mintha beleegyezés volna. Csakhogy az asszony még nem mer cselekedni. Még biztatást vár.

Másnap reggel „az egyesbe” fog a gazda. Kihajt a Gesztenyés szőlőhegyre. Mikor délután hazajön, az asszony reménykedve figyeli az ura arcát. György bátyánk azonban nem szól semmit.

Pista, Andri György egyik unokája, éppen a kocsi mellett lábatlankodik és Andri György azt kérdezi unokájától:

– No Pista, eltalálsz-e, mit hoztam?

Pista persze valami nyalánkságra gondol és nagy örömmel sorol föl diót, mézet s még egy egész sereg pompás ennivalót. Csakhogy nem találja ki, mit hozott az öregapa. Végre kisül, hogy az egy pirosfejű gyönyörűséges bor-veréb. (A közönséges verébtől abban különbözik, hogy a hímnek feje nem fekete, hanem vörös.)

Az öregapa vidáman meséli a kis madár esetét:

– A hegy alatt nekiröpült ez a bolond kis madár a telefondrótnak. Úgy megütötte a bögyit, hogy nem tudott elröpülni, hanem ott vergődött az úton. Fölvettem hát, hogy el ne tiporják. Holnapra majd megerősödik, akkor eleresztjük. Addig elhoztam neked, Pista!

E közben történt, hogy a Pista meg akarta nézni a madár szárnyát s kezéből egy szempillantás alatt kiröppent a veréb. Ráröppült az ősi eperfára. Pista megrémülve fölkiáltott:

– Nini, ott a madár, fogja meg öregpapa!

Pistának szilárd a meggyőződése, hogy öregapjának csak egyet fittyenteni kell, vagy pedig azt parancsolni: „Te madár, jössz le a fáról mindjárt!” és a szökevény azonnal engedelmeskedik. Mert az öregapa hatalma végtelen.

Az öregapa nevető szemekkel nézett kárvallott unokájára. Kis darabig mintha tusakodott volna, hogy ne fittyentsen-e, de azután mást gondolt. A pitvarban foglalatoskodó felesége felé pillantott és azt mondta:

– Ne bántsuk a szegény madarat, Pista! – Hátha annak is van fia, kién segíteni kell!

Az asszonynak szemeit könnybe borítja az öröm. Megérti, hogy a Jóska gyerekek meg van bocsájtva.

Most már hozzá mer fogni tervének megvalósításához. Rövid idő alatt eladja házát és elküldi postán a Jóska gyerekek a pénzt. Azután pedig átad hatszáz forintot az urának, azt mondván:

– Ez maradt meg a ház árából!

Andri György csöndesen válaszolja:

– Csak tedd el!

A gazda büszkeségét legyőzte ugyan az apai szeretet, de szavát megtartja: nem ejti ki a Jóska gyerek nevét!